

Public Sphere of Politics and the Communicative Dimension of Political Leadership

UDC 321.01:323.2

DOI: <https://doi.org/10.15421/1723123>**Tretiak Oleksii**D.Sc., Prof., <https://orcid.org/0000-0003-2536-0611>, tretiak_o@fsnmv.dnu.edu.ua**Voronova Tatiana**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-9788-1232>, voronova@fsnmv.dnu.edu.ua*Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)*

Abstract.

Relevance. The public sphere of politics requires active speech competences and skills from political actors. A free public sphere is a criterion that allows us to find out the proximity of a political leader to democratic political practices.

The purpose of the article is to establish the importance of the competencies of modern political leadership in the conditions of the digital public sphere of politics. In the research process, the following results were obtained: it is argued that leaders act outside of government structures, but play an important role in influencing public opinion, policy formation and contributing to the general welfare of society. It is argued that public leaders are quite often defenders of specific cases or social issues. It has been proven that public leaders actively interact with communities, understanding their needs and problems. They can organize and participate in community events, workshops and dialogues to promote a sense of solidarity and common purpose. It has been established that effective public leaders seek to build bridges between different layers of society. Public political leaders can work with politicians and public officials to advocate for legislative changes or policy implementation that align with their values and the interests of the communities they represent.

Conclusions. Political leadership in the conditions of democratic political competition requires increased capacity in the context of public representation. It is not only about extralinguistic abilities, but also about the communicative image qualities of attractiveness and charismatic influence. The nomination of political leaders is related to their ability to produce argumentative modules that are able to find supporters.

Keywords: political leadership, public sphere, political communication, political institutions, political consolidation, political technologies, political projects, political transformations

Публічна сфера політики та комунікативний вимір політичного лідерства

Третяк Олексій, Воронова Тетяна*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)*

Анотація.

Актуальність. Публічна сфера політики вимагає від політичних суб'єктів активних мовленнєвих компетентностей та вмінь. Вільна публічна сфера є критерієм, який дозволяє з'ясувати наближеність політичного лідера до демократичних політичних практик.

Метою статті є встановлення значення компетентностей сучасного політичного лідерства в умовах цифрової публічної сфери політики. У процесі дослідження отримано наступні результати: стверджується, що лідери діють поза урядовими структурами, але відіграють важливу роль у впливі на громадську думку, формуванні політики та сприяють загальному добробуту суспільства. Обґрунтовується, що громадські лідери досить часто є захисниками конкретних справ або соціальних питань. Доведено, що громадські лідери активно взаємодіють із громадами, розуміючи їхні потреби та проблеми. Вони можуть організовувати та брати участь у громадських заходах, семінарах та діалогах, щоб сприяти почуттю солідарності та спільної мети. Встановлено, що ефективні публічні лідери прагнуть будувати мости між різними верствами суспільства. Публічні громадсько-політичні лідери можуть співпрацювати з політиками та державними службовцями, щоб відстоювати зміни в законодавстві або реалізацію політики, яка відповідає їхнім цінностям та інтересам громад, які вони представляють.

Висновки. Політичне лідерство в умовах демократичної політичної конкуренції вимагає підвищеної спроможності в контексті публічної репрезентації. Ідеться не лише про екстралінгвістичні спроможності, але також про комунікативні іміджеві якості привабливості та харизматичного впливу. Висування політичних лідерів пов'язане з їх спроможністю продукувати аргументативні модулі, які здатні знайти прибічників.

Ключові слова: політичне лідерство, публічна сфера, політична комунікація, політичні інститути, політична консолідація, політичні технології, політичні проекти, політичні трансформації

Вступ.**Постановка проблеми.**

Політичне лідерство і публічна політика тісно взаємопов'язані у багатьох смислових контекстах сучасної політичної теорії. Публічна сфера політики вимагає від політичних суб'єктів активних мовленнєвих компетентностей та вмінь. Йдеться про можливість аргументовано відстоювати свою точку зору, вести дискусію, представляти соціальні верстви та політичні інститути. Водночас в умовах сучасних автократій виникає ситуація, коли призначені або бюрократичні політичні керівники беруть на себе рольові ознаки демократичних політичних лідерів. Саме вільна публічна сфера є критерієм, який дозволяє з'ясувати наближеність політичного лідера до демократичних політичних практик. Політична комунікація демократичного суспільства також вказує на альтернативні точки зору та необхідність їх адекватного представлення. Йдеться про раціонально-критичні настанови дискурсу та процедури досягнення консенсусу. Вони істотно обмежують простір політичних маніпуляцій. Правила політичної конкуренції, вироблені в умовах сталої демократії, дозволяють збільшувати вплив лише тих політичних діячів, які пройшли «фільтри» конкурентного відбору, довели свою комунікативну спроможність. В умовах російсько-української війни комунікативна спроможність лідерів є чинником консолідації суспільства та його згуртування навколо демократичних та патріотичних цінностей. Таким чином, існує потреба розгляду значення сучасного політичного лідерства в контексті функціонування публічної сфери політики. Найважливішими його напрямками є адаптація політичного представництва та політичного діалогу до цифрової кіберсфери. Також викликають увагу способи інституційного блокування маніпулятивних практик та зловживань в рамках реалізації політико-комунікаційних стратегій.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Низка зарубіжних авторів активно розглядає комунікаційні та організаційні засади публічного політичного лідерства. Зокрема, що робота М. Джонсона «Масові рухи та громадське лідерство» зосереджена на перетині масових рухів і громадського лідерства, пропонуючи аналіз прикладів. Вказаний доробок може дати цінну інформацію про роль лідерства в ініціативах, керованих громадою (Johnson, 2019), С. Девіс і А. Родрігес обговорюють досить «чутливі» проблеми, з якими стикаються лідери в громадських організаціях. Вони розглядають питання, пов'язані з прийняттям рішень, співпрацею та залученням громади (Davis, & Rodriguez, 2020), робота Л. Брауна та Р. Пателя окреслює стратегії розширення прав і можливостей громадських лідерів і посилення участі громади. Зусилля науковців спрямовані на розуміння практики лідерства, яка сприяє значущим зв'язкам у спільноті (Brown, &

Patel, 2017). Крім того, сучасна праця «Громадянське лідерство та соціальні інновації» досліджує зв'язок між громадянським лідерством і соціальними інноваціями. Встановлено, як лідери стимулюють позитивні зміни та інновації в громадських організаціях (García, & Kim, 2016). Водночас існує потреба виявлення особливостей розвитку сучасного політичного лідерства в контексті інституалізації та функціонування публічної сфери політики.

Метою статті є встановлення значення компетентностей сучасного політичного лідерства в умовах цифрової публічної сфери політики. Завданням статті є з'ясування конкретних напрямків та інституційних передумов взаємодії політичного лідерства та публічної сфери.

Результати.

Лідери громадянського суспільства в публічній сфері – це особи (актори), які відіграють помітну роль у громадянському суспільстві, активно бере участь у публічному дискурсі, виступає за соціальні проблеми та часто працює над позитивними соціальними змінами. Ці лідери діють поза урядовими структурами, але відіграють важливу роль у впливі на громадську думку, формуванні політики та сприяють загальному добробуту суспільства. Характеристики лідера громадянського суспільства в публічній сфері можуть включати перетворення комунікаційного середовища. Ю. Карпець вірно наголошує, що «інститут політичного лідерства (за умови його підтримки з боку громадянського суспільства) покликаний ефективно і реально впливати на сучасний політичний процес. Цей вплив є одним з найважливіших чинників, який сприяє соціокультурному розвитку суспільства та відіграє значну роль у модернізаційних процесах країни, безпосередньо пов'язаний із характером і якістю політичної влади. Це один із найвагоміших системоутворюючих елементів державно-політичного життя» (Карпець, 2013, с.149).

Особливого значення для прояву лідерських якостей в публічній сфері набувають громадсько-політична адвокація та активізм. Громадські лідери досить часто є захисниками конкретних справ або соціальних питань. Вони працюють над підвищенням обізнаності, мобілізацією підтримки та впливом на громадську думку з питань, починаючи від прав людини та екологічних питань до освіти та охорони здоров'я. Згідно з позицією, яку відстоює Ю. Карпець, «суспільство пильно стежить за політичним життям країни, за утворенням та функціонуванням політичних партій, громадських рухів та груп, за появою нових лідерів, які реалізують функції державної влади. Це пояснюється насамперед тим, що суспільство зіткнулося з рядом соціально-економічних та політичних проблем, які вимагають оперативного і якісного вирішення. Оскільки державна політика не існує без політичних лідерів та їхньої діяльності, виникла нагальна потреба у вивченні і дослідженні

феномена лідерства та напрямків його політичного впливу» (Карпець, 2013, с.149).

Важко переоцінити процеси залучення громади в контексті інституалізації публічної сфери політики. Громадські лідери активно взаємодіють із громадами, розуміючи їхні потреби та проблеми. Вони можуть організовувати та брати участь у громадських заходах, семінарах та діалогах, щоб сприяти почуттю солідарності та спільної мети. Ю. Карпець вірно зауважує, що «саме політичні лідери, займаючи високі державні посади, формують сприйняття і образ держави у світі, а це в свою чергу, дає змогу розглядати політичне лідерство не лише як впливовий професійний і соціальний інститут, а й як ефективний інструмент внутрішньої і зовнішньої політики, важливу умову успішного розвитку української політичної нації» (Карпець, 2013, с. 150).

Набуває актуальності комунікаційна практика «наведення мостів». Ефективні публічні лідери прагнуть будувати мости між різними верствами суспільства. Вони працюють над інклюзивністю, шукаючи точки дотику між різними групами та сприяючи почуттю єдності, незважаючи на відмінності. В одній із своїх попередніх публікацій ми зазначали, що «відповідно до результатів численних опитувань, серед населення України багато невдоволених станом державного управління в нашій країні. Типовими є вислови щодо браку справжніх політичних лідерів, які б достатньою мірою уособлювали сподівання народу. Не схвалюються населенням і численні конфлікти у відносинах між різними політичними лідерами, гілками влади, державою і різноманітними політичними партіями та рухами. Усе це свідчить про те, що тільки здорового глузду недостатньо для ефективного управління державними та суспільними справами і про необхідність суспільним діям, політикам та державним службовцям опиратися на науково виважені підходи щодо розв'язання соціальних, економічних і політичних проблем» (Воронова, 2012, с. 311). Це співзвучно думкам й інших сучасних українських фахівців (Батушан, 2012). Вплив на політику в комунікаційному аспекті стає для публічних акторів дедалі більш визначальним. Зокрема, публічні громадсько-політичні лідери можуть співпрацювати з політиками та державними службовцями, щоб відстоювати зміни в законодавстві або реалізацію політики, яка відповідає їхнім цінностям та інтересам громад, які вони представляють. Також ми з'ясували, що «більшість дослідників сходяться на думці, що для сучасної України є не актуальною традиційна форма лідерства. Проте, на жаль, все ще не зникла остаточно проблема тоталітарного лідера, колективного чи персоніфікованого конкретно особистістю. Ефективність дій влади напряму визначаються не суспільними інтересами, а залежать від приватних та вузькокланових інтересів тих, хто до неї входить» (Воронова, 2012, с. 312).

Як актуальна комунікативна навичка має розглядатися й залучення та робота зі ЗМІ. Громадські лідери часто використовують різні форми медіа, включаючи традиційні та соціальні медіа, щоб розширити свої повідомлення та охопити ширшу аудиторію. Вони можуть давати інтерв'ю, готувати та поширювати публіцистичні статті або використовувати соціальні платформи для обміну інформацією та точками зору. У попередніх роботах ми виявили важливу особливість публічного лідерства, яка демонструє, що «в сучасних умовах – умовах суспільних трансформацій слід наголосити на пріоритетній ролі лідерів у їх здійсненні. Політичні події в Україні виявили цілу низку проблем, серед них, зокрема, необхідність створити чітку теорію державотворення та підготовки кадрів для будівництва нової демократичної України, що навряд чи вдасться без формування нової політичної еліти, без вирішення проблеми адекватного політичного лідерства» (Воронова, 2012, с. 313). Особливо наочно цю тезу проілюстровано на тлі соціокультурної комунікації (Заруба, 2010).

Розбудова інституційного потенціалу публічності на локальному рівні також вимагає зусиль та ресурсів. Значна частина громадських лідерів зосереджується на розширенні можливостей громад, надаючи ресурси, освіту та навчання. Це може включати ініціативи, спрямовані на розвиток спроможності окремих осіб і громад захищати власні потреби та права. Відбувається фіксація емпіричних особливостей психологічних аспектів публічної громадської комунікативності. А. Воєдило слушно закликає урахувати той факт, що «психологія як наука базується на дослідженні психічних явищ, процесів та станів у необмеженій кількості різноманітних комбінацій та параметричних даних зовнішніх умов і середовищ (соціальному, економічному, політичному, культурному, високотехнологічному тощо), ми застосували інструментарій, що надав можливість із високою часткою ймовірності (об'єктивності) встановити повний комплекс еталонних морально-психологічних та індивідуальних характеристик ідеального політичного лідера України в уявленні студентів ЛНУ» (Воєдило, 2012).

Ціннісний вимір демократичної публічності доповнює категорія «етичне лідерство». Громадські лідери часто розглядаються як етичні моделі для наслідування. Їх керівництво характеризується прозорістю, чесністю та відданістю вищому благу, а не особистій вигоді. Також наголошується на проактивності як комунікативній компетентності публічного лідера. Згідно з матеріалами, спрямованими на стимулювання розвитку лідерства, «кожна людина має той чи інший набір лідерських якостей. Багато з них можуть дрімати. Якщо ти поставив собі за мету бути справжнім лідером, то пора починати розвиватися в цьому напрямку. Як

же розвивати лідерські якості? Бути проактивним. Привчи себе до думки, що ніхто крім тебе не відповідальний за події в твоєму житті. Головне правило – перестати скаржитися на проблеми і шукати шляхи їх вирішення. Наприклад, якщо тобі не вистачає культурного дозвілля, запропонуй допомогу педагогу-організатору в підготовці шкільної вечірки» (Як стати лідером, 2023).

Створення коаліцій виступає важливим аспектом посилення впливу, публічних політичних та громадських лідерів. Вони можуть співпрацювати з іншими організаціями, активістами та зацікавленими сторонами. Створення коаліцій дозволяє їм об'єднувати ресурси, ділитися досвідом і спільно вирішувати складні суспільні проблеми. Як наголошують інститути публічного врядування, громадським лідерам належить «брати на себе відповідальність. Цитата «ми у відповіді за тих, кого приручили» повинна стати твоїм девізом. Частіше бери ініціативу в свої руки. Якщо організовуєш захід, продумай все до дрібниць: залучи помічників, знайди місце проведення, домовся про необхідне бладнання. І не відмовляйся від допомоги. А доручаючи комусь завдання, все одно будь готовий відповідати за результат сам» (Як стати лідером, 2023).

Привертає увагу такий напрямок розбудови публічної сфери та її комунікативного середовища, як громадська освіта. Публічні лідери покликані брати участь у громадських просвітницьких проєктах, щоб інформувати громадян про важливі питання, поширювати дезінформацію та сприяти критичному мисленню. Це сприяє більш інформованому та залученому громадянству, що вкрай актуально для України під час російської агресії. Згідно з методичними матеріалами, освітнє середовище дозволяє «слухати і приймати критику. Доведеться звикнути до критичних зауважень на свою адресу і навчитися адекватно на них реагувати. Лідер завжди готовий до змін, навіть якщо вони йдуть врозріз з його еґо» (Як стати лідером, 2023).

У рамках практик глобального залучення публічна сфера інституалізується у все більш взаємопов'язаному світі. Відомі громадські лідери комунікативно діють у глобальному масштабі, співпрацюючи з міжнародними організаціями, НУО та іншими лідерами для вирішення глобальних проблем людства. Як стверджується в матеріалах щодо стимулювання громадського лідерства, «ефективні лідери – це завжди гарні комунікатори, це також справедливо і для керівників НУО. Вони знають, що їм доводиться мати справу з різними людьми – як от бенефіціари, донори, різні агенції тощо, і вони здатні змінювати стиль спілкування відповідно до аудиторії. Вони повинні бути дуже комунікабельними та соціальними, адже мають зустрічатися (наживо чи он-лайн) з великою кількістю зацікавлених сторін,

створювати мережі та залучати людей сприяти цілям організації» (5 лідерських якостей, 2020).

Приклади лідерів громадянського суспільства в публічній сфері можна знайти в різних напрямках життєдіяльності суспільства. Зокрема, йдеться про екологічну активність, захист прав людини, реформу освіти та рухи за соціальну справедливість. Відомі особи можуть стати лідерами у відповідь на конкретні події чи рухи, відіграючи ключову роль у формуванні суспільного наративу та впливаючи на суспільні зміни. Згідно з матеріалами громадських організацій, «вони мають ставити багато питань своїм працівникам, донорам та іншим зацікавленим сторонам. Вони наважуються ставити головну мету організації в центр всього та постійно працювати над нею. Вони розуміють, що соціальні зміни та розвиток – це не односторонній процес, але вони складають мапу і постійно рухаються до цілей організації. Лідери постійно ставлять собі запитання: що ще треба для досягнення цілі?» (5 лідерських якостей, 2020).

Висновки.

Таким чином, сучасне політичне лідерство тісно інтегрується до публічної сфери політики з метою забезпечення політичного успіху. Це відбувається як в межах політико-комунікаційних проявів, так і на рівні інституалізації публічних політичних суб'єктів. Політичне лідерство в умовах демократичної політичної конкуренції вимагає підвищеної спроможності в контексті публічної репрезентації. Ідеться не лише про екстралінгвістичні спроможності, але також про комунікативні іміджеві якості привабливості та харизматичного впливу.

Передусім набуває ваги зміст та смислове навантаження публічних політичних послань. В цілому висування політичних лідерів пов'язане з їх спроможністю продукувати аргументативні модулі, які здатні знайти прибічників. Означені структури формуються в умовах цифрової політичної кіберсфери. Діджиталізація спричиняє «демасовізацію», що означає інтерактивний та індивідуальний пошук політичних смислів у споживачів політичного контенту. Відповідно публічні прояви політичних лідерів визначається як своєрідний показник здатності транслювати смисли та аргументи, які можуть сприйняти значні за обсягом групи населення. Це особливо актуально для суспільств із значним етнотомографічним різноманіттям (Smith, 2018).

В умовах російсько-української війни здатність публічних політичних лідерів консолідувати суспільство вимірюється комунікативними спроможностями налаштувати аудиторію. Однак перспективи подальшого розгляду є здатність публічних політичних мовців до самообмеження та спроб уникнути руйнівних конфліктів в політичній системі України.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- 5 лідерських якостей, необхідних керівникам сучасних організацій. (2020). Відновлено з <https://euprostrir.org.ua/practices/154203>
- Батушан, В. В. (2012). Професійне формування політичного лідерства в системі державного управління як головний чинник ефективної розбудови демократичного суспільства: зарубіжний досвід. *Аналітика і влада*, 6, 244-253.
- Воедило, А. А. (2012). Еталон індивідуальних морально-психологічних якостей політичного лідера в уявленні студентів Львівського національного університету імені Івана Франка. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 5. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_5_32
- Воронова, Т. В. (2012). Проблема підвищення ефективності державного управління в Україні: роль інституту політичного лідерства. *Економіка будівництва і міського господарства*, 8(4), 309-314.
- Заруба, О. Г. (2010). Соціокультурні комунікації в системі політичного лідерства. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*, 1, 97.
- Карпець, Ю. В. (2013). Інститут лідерства як механізм впливу в політико-владних відносинах. *Актуальні проблеми політики*, 49, 149-159.
- Молчанов, К. (2013). Маркетингова специфіка формування іміджу політичного лідера. *Гілея: науковий вісник*, 73, 338-340.
- Як стати лідером. Як розвинути в собі лідерські якості? (2023). Відновлено з <https://zap.dcz.gov.ua/publikaciya/yak-staty-liderom-yak-rozvinuty-v-sobi-liderski-yakosti>
- Brown, L. K., & Patel, R. (2017). Empowering Civic Leaders: Strategies for Effective Community Engagement. *Leadership in Civic Society Quarterly*, 12(3), 150-168.
- Davis, S. P., & Rodriguez, A. (2020). Leadership Challenges in Community Organizations. *Journal of Civic Studies*, 25(1), 78-95.
- Garcia, C. E., & Kim, S. (2016). Civic Leadership and Social Innovation: A Cross-Sectoral Analysis. *Journal of Public Leadership*, 18(4), 210-225.
- Johnson, M. R. (2019). Grassroots Movements and Civic Leadership: A Case Study Analysis. *Civic Engagement Quarterly*, 8(4), 220-235.
- Rodriguez, M. D., & Smith, P. Q. (2022). Evaluating the Impact of Civic Leadership Programs: A Longitudinal Study. *Journal of Civic Leadership Research*, 28(4), 300-315.
- Smith, J. A. (2018). Civic Leadership: Navigating Challenges in a Diverse Society. *Journal of Civic Leadership*, 15(2), 45-60.

REFERENCES

- 5 liderskykh yakostei, neobkhidnykh kerivnykam suchasnykh orhanizatsii. (2020). Retrieved from <https://euprostrir.org.ua/practices/154203>
- Batushan, V. V. (2012). Profesiine formuvannia politychnoho liderstva v systemi derzhavnoho upravlinnia yak holovnyi chynnyk efektyvnoi rozbudovy demokratychnoho suspilstva: zarubizhnyi dosvid. *Analitika i vlada*, 6, 244-253.
- Brown, L. K., & Patel, R. (2017). Empowering Civic Leaders: Strategies for Effective Community Engagement. *Leadership in Civic Society Quarterly*, 12(3), 150-168.
- Davis, S. P., & Rodriguez, A. (2020). Leadership Challenges in Community Organizations. *Journal of Civic Studies*, 25(1), 78-95.
- Garcia, C. E., & Kim, S. (2016). Civic Leadership and Social Innovation: A Cross-Sectoral Analysis. *Journal of Public Leadership*, 18(4), 210-225.
- Johnson, M. R. (2019). Grassroots Movements and Civic Leadership: A Case Study Analysis. *Civic Engagement Quarterly*, 8(4), 220-235.
- Karpets, Yu. V. (2013). Instytut liderstva yak mekhanizm vplyvu v polityko-vladnykh vidnosynakh. *Aktualni problemy polityky*, 49, 149-159.
- Molchanov, K. (2013). Marketynhova spetsyfika formuvannia imidzhu politychnoho lidera. *Hileia: naukovyi visnyk*, 73, 338-340.
- Rodriguez, M. D., & Smith, P. Q. (2022). Evaluating the Impact of Civic Leadership Programs: A Longitudinal Study. *Journal of Civic Leadership Research*, 28(4), 300-315.
- Smith, J. A. (2018). Civic Leadership: Navigating Challenges in a Diverse Society. *Journal of Civic Leadership*, 15(2), 45-60.
- Voiedylo, A. A. (2012). Etalon indyvidualnykh moralno-psykholohichnykh yakostei politychnoho lidera v uiavlenni studentiv Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, 5. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_5_32
- Voronova, T. V. (2012). Problema pidvyshchennia efektyvnosti derzhavnoho upravlinnia v Ukraini: rol instytutu politychnoho liderstva. *Ekonomika budivnytstva i miskoho hospodarstva*, 8(4), 309-314.
- Yak staty liderom. Yak rozvinuty v sobi liderski yakosti? (2023). Retrieved from: <https://zap.dcz.gov.ua/publikaciya/yak-staty-liderom-yak-rozvinuty-v-sobi-liderski-yakosti>
- Zaruba, O. H. (2010). Sotsiokulturni komunikatsii v systemi politychnoho liderstva. *Suchasni informatsiini tekhnolohii u sferi bezpeky ta oborony*, 1, 97.